

Φίλη μαθήτριά – φίλε μαθητή,

Το βιβλίο αυτό αποτελεί απαραίτητο δοήθημα για την εμπέδωση όλων των γλωσσικών φαινομένων που διδάσκονται και εξετάζονται στην Α' Λυκείου.

Περιλαμβάνει:

- ✓ Ποικίλες και ενδιαφέρουσες γλωσσικές ασκήσεις σ' όλες τις διδασκόμενες παραγράφους των *Ἑλληνικῶν* του Ξενοφώντα.
- ✓ Συστηματική παρουσίαση και ανάπτυξη βασικών γραμματικών φαινομένων με θεωρία και ασκήσεις.
- ✓ Παρουσίαση σημαντικών συντακτικών φαινομένων με θεωρία και ασκήσεις.
- ✓ Ασκήσεις σε λεξιλογικά και σημασιολογικά θέματα.
- ✓ Μικρά άγνωστα κείμενα της αρχαίας ελληνικής με μετάφραση και ασκήσεις για την εμπέδωση και καλύτερη κατανόηση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων.
- ✓ Θέματα και ασκήσεις από τις πανελλήνιες εξετάσεις των τελευταίων ετών με τις απαντήσεις τους.

Οι **απαντήσεις** στις ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Επειδή πιστεύουμε ότι συνήθως από την τάξη αυτή του Λυκείου ο μαθητής αποφασίζει ποια κατεύθυνση ή ποιον τομέα πρέπει να ακολουθήσει στις μετά το Λύκειο σπουδές του, κρίνουμε σκόπιμο να δοηθίσουμε τους φίλους μαθητές, που ενδιαφέρονται για τις λεγόμενες θεωρητικές σχολές, αναπτύσσοντας στο βιβλίο αυτό συστηματικά ορισμένα βασικά κεφάλαια της γραμματικής και του συντακτικού. Τα κεφάλαια αυτά είτε δε διδάχτηκαν καθόλου στις προηγούμενες τάξεις του Γυμνασίου είτε διδάχτηκαν ελλιπώς και επ' ευκαιρία. Θεωρούμε μάλιστα ότι η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στην τάξη αυτή είναι η τελευταία ίσως ευκαιρία για τους μαθητές να εμβάθυνουν περισσότερο και να κατανοήσουν πληρέστερα τη δομή του αρχαίου ελληνικού λόγου. Γενικά, τα κείμενα του Ξενοφώντα είναι τα πιο κατάλληλα και τα πιο πρόσφορα για τη διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η παρούσα εργασία θα εκτιμηθεί δεόντως από τους μαθητές και τους φιλόλογους, προς τους οποίους απευθύνεται.

Γεώργιος Χρ. Σακελλαριάδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ενότητα 1η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 1, 16-21	13
Γραμματική (: φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης, δεικτικές αντωνυμίες)	
Συντακτικό (: κατηγορούμενο, επιρρηματικό κατηγορούμενο, προληπτικό κατηγορούμενο, γενική κατηγορηματική)	
Ενότητα 2η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 1, 22-24	49
Γραμματική (: υγρόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης, φωνηεντόληκτα επίθετα της γ' κλίσης)	
Συντακτικό (: άμεσο και έμμεσο αντικείμενο, σύστοιχο αντικείμενο, ειδικές προτάσεις)	
Ενότητα 3η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 1, 25-28	83
Γραμματική (: αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης, ενρινόληκτα επίθετα της γ' κλίσης, κλίση της μετοχής του παθητικού αορίστου)	
Συντακτικό (: αιτιολογικές προτάσεις, υποθετικοί λόγοι: το πραγματικό και το αντίθετο του πραγματικού)	
Ενότητα 4η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 1, 29-32	113
Γραμματική (: ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα)	
Συντακτικό (: τελικές προτάσεις, υποθετικοί λόγοι: η απλή σκέψη του λέγοντος και το προσδοκώμενο)	
Ενότητα 5η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 2, 1-2	137
Γραμματική (: αναφορικές αντωνυμίες, το ρ. <i>ἴσθημι</i> - <i>ἵσταμαι</i>)	
Συντακτικό (: συμπερασματικές προτάσεις, υποθετικοί λόγοι: το αορίστως επαναλαμβανόμενο στο παρόν ή στο μέλλον και το αορίστως επαναλαμβανόμενο στο παρελθόν)	
Ενότητα 6η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 2, 3-4	158
Γραμματική (: αυτοπαθητικές αντωνυμίες, αόριστες αντωνυμίες, το ρ. <i>ἵημι</i> - <i>ἵεμαι</i>)	
Συντακτικό (: αναφορικές προτάσεις)	

Ενότητα 7η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 2, 16-18.....	181
Γραμματική (: κτητικές αντωνυμίες, αλληλοπαθητική αντωνυμία, αριθμητικά)	
Συντακτικό (: χρονικές προτάσεις, κατηγορηματική μετοχή, γενική απόλυτη)	
Ενότητα 8η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 2, 19-20.....	205
Γραμματική (: συνηρημένα ουσιαστικά α' και β' κλίσης, αττικόκλιτα δευτερόκλιτα ουσιαστικά, κλίση του ρ. <i>φημι</i>)	
Συντακτικό (: ενδοιαστικές προτάσεις, αιτιολογική μετοχή, αναφορική έλξη)	
Ενότητα 9η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 2, 21-23.....	227
Γραμματική (: ερωτηματικές αντωνυμίες, κλίση του ρ. <i>δίδωμι</i> - <i>δίδομαι</i> , συνηρημένα επίθετα της β' κλίσης)	
Συντακτικό (: εξαρτημένοι υποθετικοί λόγοι)	
Ενότητα 10η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 3, 50-51.....	247
Γραμματική (: κλίση του ρ. <i>εἶμι</i> , κλίση του ρ. <i>οἶδα</i> , αόριστοι β' βαρύτονων ρημάτων που κλίνονται κατά τα ρήματα σε -μι)	
Συντακτικό (: πλάγιος λόγος)	
Ενότητα 11η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 3, 52-55.....	264
Γραμματική (: κλίση του ρ. <i>τίθημι</i> - <i>τίθεμαι</i>)	
Συντακτικό (: ποιητικό αίτιο, απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις)	
Ενότητα 12η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 3, 55-56.....	282
Γραμματική (: κλίση του ρ. <i>δείκνυμι</i> - <i>δείκνυμαι</i> , τα συνηρημένα ρ. <i>ζῶ</i> , <i>πεινῶ</i> , <i>διψῶ</i> , <i>χρῶμαι</i>)	
Συντακτικό (: ρηματικά επίθετα σε -τέος και -τός, τροπή της ενεργητικής σύνταξης στην αντίστοιχη παθητική)	
Ενότητα 13η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 4, 18-19.....	300
Γραμματική (: ενεργητικός και μέσος αόριστος β' των ρημάτων α' συζυγίας)	
Συντακτικό (: τελική μετοχή, παραχωρητικές προτάσεις)	
Ενότητα 14η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 4, 20-21.....	315
Γραμματική (: ανώμαλα ετερόκλιτα και μεταπλαστά ουσιαστικά, κλίση μετοχών, παρακείμενοι με σημασία ενεστώτα και ενεστώτες με σημασία παρακειμένου)	

Συντακτικό (: υποθετική μετοχή, αιτιατική απόλυτη, μονόπτωτες προθέσεις)	
Ενότητα 15η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 4, 22-23	333
Γραμματική (: τα συνηρημένα ρήματα σε -άω -ῶ, τα συνηρημένα ρήματα σε -όω -ῶ)	
Συντακτικό (: τα είδη του απαρεμφάτου, η χρήση του απαρεμφάτου, το υποκείμενο του απαρεμφάτου)	
Ενότητα 16η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 4, 37-38	352
Γραμματική (: μέσος παρακείμενος και υπερσυντέλικος των αφωνόληκτων ρημάτων, τα συνηρημένα ρήματα σε -έω -ῶ)	
Συντακτικό (: γενική αντικειμενική, δοτική αντικειμενική, δίπτωτες προθέσεις)	
Ενότητα 17η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 4, 39-41	368
Γραμματική (: παρασύνθετα)	
Συντακτικό (: τρίπτωτες προθέσεις)	
Ενότητα 18η: Ξενοφ., <i>Ἑλλην.</i> 2, 4, 42-43	381
Γραμματική (: ανώμαλη αύξηση ρημάτων)	
Συντακτικό (: επιθετικός προσδιορισμός, κατηγορηματικός προσδιορισμός)	
Απαντήσεις στις ασκήσεις	393

Κατάλογος όρων

Γραμματικής και Συντακτικού που εξετάζονται διεξοδικά

αιτιατική απόλυτη	325	δίδωμι - δίδομαι	234
αιτιολογική μετοχή· βλέπε μετοχή αιτιολογική		δοτική αντικειμενική	362
αναφορικές αντωνυμίες· βλέπε αντωνυμίες αναφορικές		εἶμι	253
αναφορικές προτάσεις· βλέπε προτάσεις αναφορικές		ενεργητικός και μέσος αόριστος δ' των ρημάτων α' συζυγίας	306
αναφορική έλξη	219	εξαρτημένοι υποθετικοί λόγοι	237
αντικείμενα (άμεσο, έμμεσο)	66	επίθετα αφωνόληκτα της γ' κλίσης	93
αντικείμενο σύστοιχο	72	επίθετα ενρινόληκτα της γ' κλίσης	98
αντωνυμία αλληλοπαθητική	189	επίθετα συνηρημένα της δ' κλίσης	236
αντωνυμίες αναφορικές	142	επίθετα φωνηεντόληκτα της γ' κλίσης..	62
αντωνυμίες αόριστες	166	επιθετικός προσδιορισμός	387
αντωνυμίες αυτοπαθητικές	164	επιρρηματικό κατηγορούμενο· βλέπε κατηγορούμενο επιρρηματικό	
αντωνυμίες δεικτικές	30	ἴημι - ἴεμαι	168
αντωνυμίες ερωτηματικές	233	ἴστημι - ἴσταμαι	145
αντωνυμίες κτητικές	188	κατηγορηματικός προσδιορισμός	388
ανώμαλη αύξηση ρημάτων	386	κατηγορούμενο	34
αόριστοι δ' βαρύτονων ρημάτων που κλίνονται κατά τα ρήματα σε -μι	254	κατηγορούμενο επιρρηματικό	37
απαρέμφατο: είδη	342	κατηγορούμενο προληπτικό	38
απαρέμφατο: χρήση	343	κλίση μετοχών	322
απρόσωπα ρήματα και πρόσωπες εκφράσεις	275	κλίση της μετοχής του παθητικού αορίστου	101
αριθμητικά	190	μέσος παρακείμενος και υπερσυντέλικος των αφωνόληκτων ρημάτων	358
αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης· βλέπε επίθετα αφωνόληκτα της γ' κλίσης		μετοχή αιτιολογική	218
γενική αντικειμενική	361	μετοχή κατηγορηματική	196
γενική απόλυτη	198	μετοχή τελική	308
γενική κατηγορηματική	39	μετοχή υποθετική	324
δείκνυμι - δείκνυμαι	289	οἶδα	253

ουσιαστικά ανώμαλα ετερόκλητα και μεταπλαστά.....	321
ουσιαστικά αττικόκλητα δευτερόκλητα.....	214
ουσιαστικά συνηρημένα α' και β' κλίσης	211
ουσιαστικά υγρόκλητα της γ' κλίσης...	57
ουσιαστικά φωνεντόκλητα της γ' κλίσης	22
παρακείμενοι με σημασία ενεστώτα και ενεστώτες με σημασία παρακειμένου	324
παρασύνθετα.....	374
πλάγιος λόγος	256
ποιητικό αίτιο	273
προθέσεις δίπτωτες	363
προθέσεις μονόπτωτες.....	326
προθέσεις τρίπτωτες	375
προτάσεις αιτιολογικές	103
προτάσεις αναφορικές.....	171
προτάσεις ειδικές	74
προτάσεις ενδοιαστικές.....	216
προτάσεις παραχωρητικές.....	309
προτάσεις συμπερασματικές.....	147
προτάσεις τελικές	126
προτάσεις χρονικές	193
ρήματα αμετάβατα	66
ρήματα δίπτωτα συντασσόμενα με αιτιατική και γενική.....	68
ρήματα δίπτωτα συντασσόμενα με αιτιατική και δοτική	69

ρήματα δίπτωτα συντασσόμενα με γενική και δοτική.....	69
ρήματα δίπτωτα συντασσόμενα με δύο αιτιατικές	69
ρήματα ενρινόκλητα και υγρόκλητα..	121
ρήματα μεταβατικά.....	66
ρήματα μονόπτωτα συντασσόμενα με γενική.....	67
ρήματα μονόπτωτα συντασσόμενα με δοτική	68
ρήματα συνηρημένα ζῶ, πεινῶ, διψῶ, χρῶμαι	289
ρήματα συνηρημένα σε -άω -ῶ	340
ρήματα συνηρημένα σε -έω -ῶ.....	360
ρήματα συνηρημένα σε -όω -ῶ	341
ρηματικά επίθετα σε -τέος και -τός	291
τίθημι - τίθεμαι	271
τροπή της ενεργητικής σύνταξης στην αντίστοιχη παθητική.....	292
υποθετικοί λόγοι:	
α. πραγματικό.....	105
β. αντίθετο του πραγματικού	106
γ. απλή σκέψη του λέγοντος.....	129
δ. προσδοκώμενο	129
ε. αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον.....	148
στ. αόριστη επανάληψη στο παρελθόν	149
υποκείμενο του απαρεμφάτου.....	344
φημί	215

Ενότητα 1ⁿ

✓ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ:

- α) Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης
- β) Δεικτικές αντωνυμίες

✓ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ:

- α) Κατηγορούμενο
- β) Επιρρηματικό κατηγορούμενο
- γ) Προληπτικό κατηγορούμενο
- δ) Γενική κατηγορηματική

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΑ (2, 1, 16-21)

A. Κείμενο

- 16 Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Σάμου ὁρμώμενοι τὴν βασιλέως κακῶς ἐποιοῦν, καὶ ἐπὶ τὴν Χίον καὶ τὴν Ἐφεσον ἐπέπλεον, καὶ παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν, καὶ στρατηγούς πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι προσείλοντο Μένανδρον, Τυδέα, Κηφισόδοτον. Λύσανδρος δ' ἐκ τῆς Ῥόδου παρὰ τὴν Ἰωνίαν ἐκπλεῖ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς τε τῶν πλοίων τὸν ἔκπλουν καὶ ἐπὶ τὰς ἀφεστηκνίας αὐτῶν πόλεις. Ἀνήγγο-
17 ντο δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Χίου πελάγιοι· ἡ γὰρ Ἀσία πολεμία αὐτοῖς ἦν. Λύσανδρος δ' ἐξ Ἀθύδου παρέπλει εἰς Λάμψακον σύμμαχον οὖσαν Ἀθηναίων· καὶ οἱ Ἀθυδηνοὶ καὶ οἱ ἄλλοι παρῆσαν περὶ ἡγεῖτο δὲ Θώραξ Λακεδαιμόνιος. Προσβαλόντες δὲ τῇ πόλει αἰροῦσι κατὰ κράτος, καὶ διήρπασαν οἱ στρατιῶται οὖσαν πλουσίαν καὶ οἶνον καὶ σίτον καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων πλήρη· τὰ δὲ ἐλεύθερα σώματα πάντα ἀφῆκε Λύσανδρος.
- 20 Οἱ δ' Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλέοντες ὠρμίσαντο τῆς Χερρονήσου ἐν Ἐλαϊοῦντι ναυσὶν ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. Ἐνταῦθα δὴ ἀριστοποιουμένοις αὐτοῖς
21 ἀγγέλλεται τὰ περὶ Λάμψακον, καὶ εὐθὺς ἀνέχθησαν εἰς Σηστόν. Ἐκεῖθεν δ' εὐθὺς ἐπισιτισάμενοι ἔπλευσαν εἰς Αἰγὸς ποταμούς· ἀντίον τῆς Λαμψάκων· διεῖχε δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ταύτῃ σταδίου ὡς πεντεκαίδεκα. Ἐνταῦθα δὲ ἐδειπνοποιοῦντο.

B. Μετάφραση στη νεοελληνική

Οι Αθηναίοι όμως, έχοντας ως ορμητήριο τη Σάμο, έδραπαν (: λεηλατούσαν) τη χώρα του βασιλιά (της Περσίας) και έπλεαν εναντίον της Χίου και της Εφέσου και προετοιμάζονταν για ναυμαχία (: για να ναυμαχήσουν) και εκτός από τους υπάρχοντες (στρατηγούς) εξέλεξαν επιπλέον (: επίσης) στρατηγούς το Μένανδρο, τον Τυδέα και τον Κηφισόδοτο.

Εξάλλου ο Λύσανδρος έπλευσε (: πλέει) από τη Ρόδο, παραπλέοντας τα παράλια της Ιωνίας, προς τον Ελλήσποντο και για να εμποδίσει την αναχώρηση (από τον Ελλήσποντο) των (αθηναϊκών) πλοίων και για να υποτάξει τις πόλεις που είχαν αποστατήσει απ' αυτούς. Ταυτόχρονα και οι Αθηναίοι εξέπλεαν από τη Χίο πλέοντας στο ανοιχτό πέλαγος· γιατί η Ασία ήταν χώρα που διέκειτο εχθρικά απέναντί τους (: η Ασία ήταν εχθρική γι' αυτούς χώρα)· και ο Λύσανδρος από την Άδουδο έπλεε κατά μήκος της παραλίας προς τη Λάμψακο, που ήταν σύμμαχος των Αθηναίων· και οι Άδουδηνοί και οι άλλοι ακολουθούσαν (: πορεύονταν παράλληλα) διά ξηράς· αρχηγός τους ήταν ο Θώραξ ο Λακεδαιμόνιος.

Και αφού επιτέθηκαν εναντίον της πόλης, την κυρίευσαν με έφοδο (: με τη βία) και οι στρατιώτες τη λεηλάτησαν, η οποία (πόλη) ήταν πλούσια και γεμάτη από κρασί και σιτάρι και άλλα τρόφιμα· ο Λύσανδρος όμως απέλυσε όλους τους ελεύθερους πολίτες.

Οι Αθηναίοι από την άλλη μεριά, ακολουθώντας από κοντά (με τα πλοία τους), αγκυροβόλησαν (: προσορμίστηκαν) στον Ελαιούντα της Χερσονήσου με εκατόν ογδόντα πλοία. Εκεί λοιπόν, ενώ αυτοί γευμάτιζαν, ήλθε αγγελία γι' αυτά που συνέβησαν στη Λάμψακο και αμέσως απέπλευσαν (: δγήκαν στο πέλαγος κατευθυνόμενοι) για τη Σηστό.

Από εκεί, αφού στα γρήγορα εφοδιάστηκαν με τρόφιμα, έπλευσαν στους Αιγός ποταμούς, απέναντι από τη Λάμψακο· είχε πλάτος ο Ελλήσποντος στο σημείο αυτό περίπου δεκαπέντε στάδια. Εκεί λοιπόν δειπνούσαν.

Γ. Ασκήσεις στο κείμενο*

1.1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β:

Α		Β	
1. όρμῶμαι	•	•	α. πλέω εναντίον κάποιου
2. κακῶς ποιῶ	•	•	β. προετοιμάζομαι
3. ἐπιπλέω	•	•	γ. εκλέγω επιπλέον
4. παρασκευάζομαι	•	•	δ. εξορμώ, έχω ως ορμητήριο
5. προσαιρουῖμαι τινα	•	•	ε. βλάπτω, λεηλατώ
6. ἐκπλέω	•	•	στ. εξέρχομαι από το λιμάνι

1.2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β:

Α		Β	
1. ἀφίσταμαι	•	•	α. δγαίνω στο πέλαγος
2. ἀνάγομαι	•	•	β. είμαι πλησίον, ακολουθώ
3. πολέμος	•	•	γ. αποστατώ
4. πάρειμι	•	•	δ. κυριεύω
5. ήγοῦμαι	•	•	ε. αγκυροβολώ, προσορμίζομαι
6. αίρῶ -ῶ	•	•	στ. είμαι αρχηγός
7. ὀρμίζομαι	•	•	ζ. εχθρός, εχθρικός

1.3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β:

Α		Β	
1. παραπλέω	•	•	α. τρόφιμα, εφόδια
2. κατὰ κράτος	•	•	β. εφοδιάζομαι με τρόφιμα
3. ἐπιτήδεια	•	•	γ. από εκεί
4. ἀριστοποιέομαι -οῦμαι	•	•	δ. πλέω κατά μήκος των ακτών
5. ἐκεῖθεν	•	•	ε. γευματίζω, τρώω
6. ἐπισιτίζομαι	•	•	στ. με έφοδο

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.4. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός				
Ονομ.	ὁ βασιλεὺς	ἡ πόλις	τὸ σῶμα	ὁ πούς
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.		τὴν πόλιν		τὸν πόδα
Κλητ.			ὦ σῶμα	ὦ πούς
Πληθυντικός αριθμός				
Ονομ.	οἱ βασιλεῖς	αἱ πόλεις	τὰ σώματα	οἱ πόδες
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.		τάς πόλεις	τὰ σώματα	τοὺς πόδας
Κλητ.	ὦ βασιλεῖς	ὦ πόλεις		ὦ πόδες

1.5. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός				
Ονομ.	ὁ ὑπάρχων	ἡ ναῦς	ὁ ποταμός	ὁ στρατηγός
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.			τὸν ποταμὸν	
Κλητ.				ὦ στρατηγέ
Πληθυντικός αριθμός				
Ονομ.	οἱ ὑπάρχοντες	αἱ νῆες	οἱ ποταμοὶ	οἱ στρατηγοὶ
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.	τοὺς ὑπάρχοντας	τάς ναῦς	τοὺς ποταμοὺς	
Κλητ.	ὦ ὑπάρχοντες			ὦ στρατηγοὶ

1.6. Στον παρακάτω πίνακα να γράψετε τις λέξεις που δίνονται στη στήλη Α στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

Α	Ίδια πτώση στον άλλο αριθμό	Α	Ίδια πτώση στον άλλο αριθμό
1. ὁρμώμενοι	α.	7. οὔσαν	ζ.
2. βασιλέως	β.	8. πόδας	η.
3. ναυμαχίαν	γ.	9. ποταμούς	θ.
4. πλοίων	δ.	10. στρατηγοῦ	ι.
5. αὐτοῖς	ε.	11. τὰς ἀφεστηκνίας	ια.
6. πόλει	στ.	12. τοῖς ὑπάρχουσι	ιβ.

1.7. Ο τύπος *ὑπάρχουσι* γραμματικώς είναι:

- α. οριστική ενεστώτα
- β. μετοχή ενεστώτα
- γ. υποτακτική ενεστώτα

1.8. Ο τύπος *ἀφεστηκνίας* γραμματικώς είναι:

- α. μετοχή παρακειμένου του ρ. ἀφίσταμαι
- β. μετοχή ενεστώτα του ρ. ἀφίσταμαι
- γ. μετοχή παρακειμένου του ρ. ἀφίστημι
- δ. μετοχή αορίστου δ' του ρ. ἀφίσταμαι

1.9. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει γραμματική αναγνώριση των τύπων που δίνονται στη στήλη Α:

Α	Γραμματική αναγνώριση
ἐπέπλεον	
προσείλοντο	
ἀνήγοντο	
οὔσαν	
διήρπασαν	
διεῖχε	

1.10. κακῶς: Να γίνει γραμματική αναγνώριση και να γραφούν τα παραθετικά του.

1.11. πλήρη: Να γίνει γραμματική αναγνώριση και να γραφούν τα παραθετικά του στην ονομαστική του ενικού και στα τρία γένη.

1.12. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει χρονική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων που δίνονται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
όρμώμενοι					
	ἐποίουν				
			προσεείλοντο		
ἐκπλεῖ					
				ἀφεστηκυίας	
	ἀνήγοντο				
	ἦν				

1.13. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει χρονική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων που δίνονται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
	ἡγεῖτο				
			προσβαλόντες		
αἵρουσι(ν)					
			διήρπασαν		
			ἀφῆκε(ν)		
ἀγγέλλεται					
	διεῖχε(ν)				

1.14. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων που δίνονται:

Οριστική	Υποτακτική	Ενκτική	Προστακτική
προσεείλοντο			
ἐκπλεῖ			
αἵρουσι(ν)			
ἀφῆκε(ν)			
ἀγγέλλεται			

1.15. Στον παρακάτω πίνακα να βρείτε την ετυμολογία των λέξεων που δίνονται στη στήλη Α:

A	Παράγεται από
ὄρμᾳ -ῶ	
κακῶς	
πλοῖον	
πελάγιος	
πλούσιος	
ὀρμίζομαι	

1.16. Στον παρακάτω πίνακα να αναλύσετε τις σύνθετες λέξεις της στήλης A στα συνθετικά τους μέρη και να δηλώσετε τι μέρος του λόγου είναι το β' συνθετικό:

A	α' συνθετικό	β' συνθετικό	Είδος β' συνθετικού
ἐπιπλέω			
στρατηγός			
Ἑλλήσποντος			
ἀφίσταμαι			
σύμμαχος			
διέχω			

1.17. παρασκευάζομαι, δειπνοποιῶ: Να δηλώσετε αν τα ρήματα αυτά είναι σύνθετα ή παρασύνθετα.

1.18. Γιατί το επίθετο που παράγεται από το ουσιαστικό **πλοῦτος** έγινε **πλούσιος** και όχι ***πλούτιος**;

1.19. Στον παρακάτω πίνακα να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τους όρους του κειμένου που δίνονται στη στήλη A:

A	Συντακτικός χαρακτηρισμός
ἐκ τῆς Σάμου	
πρὸς ναυμαχίαν	
στρατηγούς	
πελάγιοι	
Λακεδαιμόνιος	

1.20. Οί δ' Ἀθηναῖοι ... καὶ ἑκατόν: Να γίνει πλήρης συντακτική ανάλυση της πρότασης αυτής.

1.21. οἱ Ἀδυνηνοὶ καὶ οἱ ἄλλοι παρήσαν πεζῇ: Να απεικονίσετε την πρόταση αυτή σε κλαδικό διάγραμμα.

1.22. Ποια είναι η σημασιολογική διαφορά μεταξύ των ρ. **ὀρμάω -ῶ** και **ὀρμέω -ῶ**; Ακόμη, ποια είναι η σημασιολογική διαφορά μεταξύ των λέξεων **ἐχθρὸς** και **πολέμιος**;

1.23. Να γράψετε φράσεις της α.ε. με το ρ. **ποιῶ - ποιоῦμαι**.

1.24. Στον παρακάτω πίνακα να γράψετε λέξεις της ν.ε. ομόρριζες με τα ρήματα της α.ε. που δίνονται στη στήλη Α:

Α	Ομόρριζες λέξεις της ν.ε.
ποιῶ	
ἐπιπλέω	
ἀφίσταμαι	
προσδάλλω	

1.25. Να μετατρέψετε τις παρακάτω προτάσεις της ν.ε. στις αντίστοιχες προτάσεις της α.ε.:

ν.ε.	α.ε.
1. Οι Αθηναῖοι λεηλατούσαν τη χώρα του βασιλιά.	α.
2. Η Ασία ήταν εχθρική γι' αυτούς χώρα.	β.
3. Αφού επιτέθηκαν εναντίον της πόλης, την κυρίευσαν με έφοδο.	γ.

1.26. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων που δίνονται σε παρένθεση:

- α.** Ἡ Ἀσία ἦν (πολέμιος) αὐτοῖς.
β. Ἡ πόλις ἦν πλήρης (ἐπιτήδεια).

- γ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμισαντο (ἡ Χερρόνησος) ἐν Ἐλαιούντι.
δ. Διήρπασαν οἱ στρατιῶται τὴν πόλιν (εἰμί, μετοχή) πλουσίαν.

Δ. Αδίδακτο κείμενο εξετάσεων του 2007

ΣΩΚΡ. Ὁφθαλμὸς ἄρ' εἰ μέλλει ἰδεῖν αὐτόν, εἰς ὀφθαλμὸν αὐτῷ βλέπτεον, καὶ τοῦ ὁμματος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ τυγχάνει ἡ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ ἐγγιγνομένη· ἔστι δὲ τοῦτο που ὄψις.

ΑΛΚ. Οὕτως.

ΣΩΚΡ. Ἄρ' οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, καὶ ψυχὴ εἰ μέλλει γινώσασθαι αὐτήν, εἰς ψυχὴν αὐτῇ βλέπτεον, καὶ μάλιστα· εἰς τοῦτον αὐτῆς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐγγίγνεται ἡ ψυχῆς ἀρετὴ, σοφία, καὶ εἰς ἄλλο ᾧ τοῦτο τυγχάνει ὅμοιον ὄν;

ΑΛΚ. Ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκράτες.

ΣΩΚΡ. Ἐχομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι ἐστὶ τῆς ψυχῆς θεϊότερον ἢ τοῦτο, περὶ ὃ τὸ εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἐστίν;

ΑΛΚ. Οὐκ ἔχομεν.

ΣΩΚΡ. Τῷ θεῷ ἄρα τοῦτ' ἔοικεν αὐτῆς, καὶ τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνούς, θεὸν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοίῃ μάλιστα.

(Πλάτ., Ἀλκιβιάδης Α' 133 b-c)

Μετάφραση

ΣΩΚΡ. Συνεπώς, το μάτι, αν πρόκειται να δει τον εαυτό του, οφείλει το ίδιο να βλέπει σ' ένα μάτι, και (μάλιστα) σ' εκείνο το σημείο του ματιού στο οποίο συμβαίνει να υπάρχει η δύναμη του ματιού· κι αυτό βέβαια είναι η όραση.

ΑΛΚ. Μάλιστα (: έτσι έχει).

ΣΩΚΡ. Άραγε λοιπόν, φίλε Αλκιβιάδη, και η ψυχή, αν πρόκειται να γνωρίσει τον εαυτό της, πρέπει μόνη της να ρίξει το βλέμμα της σε μια ψυχή, και ιδιαίτερα σ' εκείνο το σημείο αυτής στο οποίο βρίσκεται η δύναμη (: η αρετή) της ψυχής, δηλαδή η σοφία, και σε άλλο σημείο με το οποίο κατά τύχη είναι όμοιο;

ΑΛΚ. Έτσι τουλάχιστον εγώ νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩΚΡ. Μπορούμε λοιπόν να πούμε πως υπάρχει σημείο της ψυχής θεϊκότερο απ' αυτό με το οποίο έχει σχέση και η γνώση και η σύνεση;

ΑΛΚ. Δεν μπορούμε.

ΣΩΚΡ. Επομένως, αυτό το σημείο της είναι όμοιο με το θεό, και αν κάποιος έστρεφε το βλέμμα του σ' αυτό και γνώριζε όλο το θείο, δηλαδή και το θεό και τη φρόνηση, μ' αυτό τον τρόπο θα γνώριζε και τον εαυτό του κυρίως.

•• Ασκήσεις από εξετάσεις του 2007* ••

1.27. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **ἔτος, κατείδομεν, ἐδέχeto, ἐμπεσούμενοι.**

1.28. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- α. ἰδεῖν:** το β' εν. πρόσ. προστακτικής του ίδιου χρόνου της ίδιας φωνής.
- β. τυγχάνει:** το γ' πληθ. πρόσ. οριστικής παρατατικού.
- γ. γνώσεσθαι:** το γ' πληθ. πρόσ. προστακτικής αορ. β'.
- δ. εἰδέναι:** το α' πληθ. πρόσ. υποτακτικής ενεστώτα.

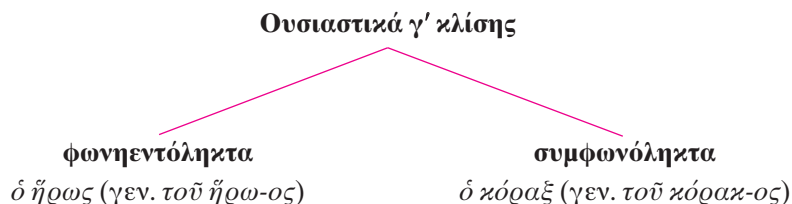
1.29. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- α. ὄμματος:** τη δοτ. του εν. αριθμού.
- β. τοῦτον:** την ονομ. του πληθ. αριθμού του αρσ. γένους.
- γ. ὅμοιον:** τη δοτ. του πληθ. αριθμού του ουδ. γένους.
- δ. πᾶν:** τη γεν. του εν. αριθμού του θηλ. γένους.
- ε. φρόνησιν:** τη δοτ. του πληθ. αριθμού.

Ε. Γραμματική

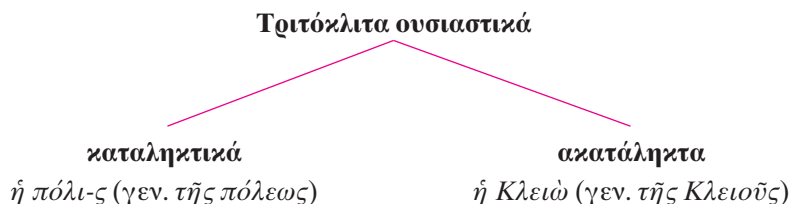
α. Φωνεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά, ανάλογα με το χαρακτήρα τους, διακρίνονται σε **φωνεντόληκτα** και σε **συμφωνόληκτα**:

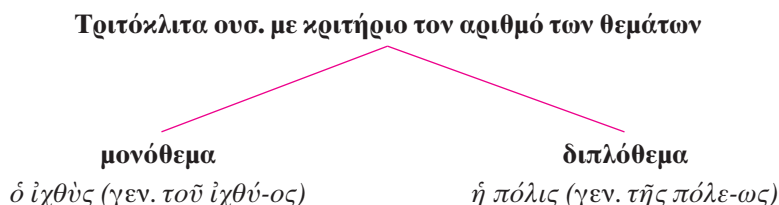

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Από τα φωνηεντόληκτα, άλλα είναι **καταληκτικά** και άλλα **ακατάληκτα**. *Καταληκτικά* λέγονται όσα σχηματίζουν την ονομαστική του ενικού με την κατάληξη **-ς**, όπως *ὁ ἰχθύ-ς*, ενώ *ακατάληκτα* λέγονται μερικά ουσιαστικά που στην ονομαστική του ενικού δεν έχουν καμιά κατάληξη, όπως *ἡ ἡχώ*:

Από τα καταληκτικά τριτόκλιτα ουσιαστικά, άλλα είναι **μονόθεμα** και άλλα **διπλόθεμα**. *Μονόθεμα* λέγονται τα τριτόκλιτα ουσιαστικά που έχουν σε όλες τις πτώσεις ένα μόνο θέμα. *Διπλόθεμα* λέγονται τα ουσιαστικά που έχουν δύο θέματα. Αυτά σχηματίζουν ορισμένες πτώσεις από το ένα θέμα και κάποιες άλλες από το άλλο θέμα:

Τα ακατάληκτα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά είναι *διπλόθεμα*, όπως *ἡ ἡχώ* (γεν. *τῆς ἡχώ-ος* → *ἡ χοῦς*).

Οι κατάληξεις των τριτόκλιτων ουσιαστικών

Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικά και θηλυκά				Αρσενικά και θηλυκά	Ουδέτερα
Ονομ.	-ς	ή	–	Ονομ.	-ες	-α
Γεν.	-ος	ή	-ως	Γεν.	-ων	-ων
Δοτ.	-ι			Δοτ.	-σι(ν)	-σι(ν)
Αιτ.	-α	ή	-ν	Αιτ.	-ας ή -ς	-α
Κλητ.	-ς	ή	–	Κλητ.	-ες	-α

1. Καταληκτικά μονόθεμα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -ως (γεν. -ωος)

Ενικός αριθμός						
Ονομ.	ὁ	ἥρω-ς	ὁ	Τρῶ-ς	ὁ	θῶ-ς (= τσακάλι)
Γεν.	τοῦ	ἥρω-ος	τοῦ	Τρω-ός	τοῦ	θῶ-ός
Δοτ.	τῷ	ἥρω-ι	τῷ	Τρω-ι	τῷ	θῶ-ι
Αιτ.	τόν	ἥρω-α	τόν	Τρῶ-α	τόν	θῶ-α
Κλητ.	ὦ	ἥρω-ς	ὦ	Τρῶ-ς	ὦ	θῶ-ς
Πληθυντικός αριθμός						
Ονομ.	οἱ	ἥρω-ες	οἱ	Τρῶ-ες	οἱ	θῶ-ες
Γεν.	τῶν	ἥρώ-ων	τῶν	Τρώ-ων	τῶν	θώ-ων
Δοτ.	τοῖς	ἥρω-σι(ν)	τοῖς	Τρω-σι(ν)	τοῖς	θῶ-σι(ν)
Αιτ.	τούς	ἥρω-ας	τούς	Τρῶ-ας	τούς	θῶ-ας
Κλητ.	ὦ	ἥρω-ες	ὦ	Τρῶ-ες	ὦ	θῶ-ες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Τα παραπάνω φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά είναι καταληκτικά και σχηματίζουν τις πτώσεις τους από ένα θέμα (: μονόθεμα).
2. Σχηματίζουν την κλητική του ενικού όμοια με την ονομαστική τους.
3. Κλίνονται ομαλά και ξεχωρίζουν εύκολα οι καταλήξεις από το θέμα.

2. Καταληκτικά μονόθεμα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -υς (γεν. -υος)

Ενικός αριθμός						
Ονομ.	ὁ	ἰχθὺ-ς	ἡ	δρυ-ς	ὁ	δότρυ-ς (= τσαμπί σταφυλιού)
Γεν.	τοῦ	ἰχθύ-ος	τῆς	δρυ-ός	τοῦ	δότρυ-ος
Δοτ.	τῷ	ἰχθύ-ϊ	τῇ	δρυ-ϊ	τῷ	δότρυ-ϊ
Αιτ.	τόν	ἰχθὺ-ν	τήν	δρυ-ν	τόν	δότρυ-ν
Κλητ.	ὦ	ἰχθὺ	ὦ	δρυ	ὦ	δότρυ
Πληθυντικός αριθμός						
Ονομ.	οἱ	ἰχθύ-ες	αἱ	δρύ-ες	οἱ	δότρυ-ες
Γεν.	τῶν	ἰχθύ-ων	τῶν	δρυ-ῶν	τῶν	δοτρύ-ων
Δοτ.	τοῖς	ἰχθύ-σι(ν)	ταῖς	δρυ-σί(ν)	τοῖς	δότρυ-σι(ν)
Αιτ.	τούς	ἰχθῦ-ς	τάς	δρυ-ς	τούς	δότρυ-ς
Κλητ.	ὦ	ἰχθύ-ες	ὦ	δρύ-ες	ὦ	δότρυ-ες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Τα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε **-υς** (γεν. **-ους**) σχηματίζουν την κλητική του ενικού μόνο με το θέμα, χωρίς κατάληξη.
2. Σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού με την κατάληξη **-ν** (αντί **-α**), όπως *τὸν ἰχθύ-ν*.
3. Στην αιτιατική του πληθυντικού έχουν κατάληξη **-ς** (αντί **-ας**), όπως *τοὺς ὁότρυ-ς*. Όταν μάλιστα η αιτιατική του πληθυντικού τονίζεται στη λήγουσα, τότε παίρνει περισπωμένη, όπως *τὰς δοῦ-ς*.
4. Τα μονοσύλλαβα σε **-υς** παίρνουν περισπωμένη σ' όλες τις πτώσεις που εμφανίζονται με μία συλλαβή, όπως ἡ *δοῦς* (αλλά *τῆς δοῦός*).

3. Καταληκτικά διπλόθεμα αρσ. και θηλ. σε **-ις** (γεν. **-εως**) ή σε **-υς** (γεν. **-εως**) και ουδ. σε **-υ** (γεν. **-εως**)

Ενικός αριθμός					
Ονομ.	ἡ	πόλι-ς	ὁ	πέλεκυ-ς	τὸ ἄστν (= πόλη)
Γεν.	τῆς	πόλε-ως	τοῦ	πελέκε-ως	τοῦ ἄστε-ως
Δοτ.	τῇ	πόλει	τῷ	πελέκει	τῷ ἄστει
Αιτ.	τὴν	πόλι-ν	τὸν	πέλεκυ-ν	τὸ ἄστν
Κλητ.	ὦ	πόλι	ὦ	πέλεκυ	ὦ ἄστν
Πληθυντικός αριθμός					
Ονομ.	αἱ	πόλεις	οἱ	πελέκεις	τὰ ἄστη
Γεν.	τῶν	πόλε-ων	τῶν	πελέκε-ων	τῶν ἄστε-ων
Δοτ.	ταῖς	πόλε-σι(ν)	τοῖς	πελέκε-σι(ν)	τοῖς ἄστε-σι(ν)
Αιτ.	τάς	πόλεις	τούς	πελέκεις	τὰ ἄστη
Κλητ.	ὦ	πόλεις	ὦ	πελέκεις	ὦ ἄστη

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Τα τριτόκλιτα αυτά ουσιαστικά χαρακτηρίζονται **διπλόθεμα**, γιατί έχουν δύο θέματα: ένα για την ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού και ένα άλλο για τις άλλες πτώσεις του ενικού και για όλο τον πληθυντικό αριθμό.
2. Σχηματίζουν τη γενική του ενικού με την κατάληξη **-ως** (αντί **-ος**) και τονίζονται στη γενική του ενικού και του πληθυντικού στην προπαραλήγουσα, παρά το γνωστό κανόνα.
3. Συναιρούν το χαρακτήρα **-ε-** με το ακόλουθο **-ε** ή **-ι** των καταλήξεων σε **-ει**, όπως *αἱ πόλε-ες* → *πόλεις*, *τῇ πόλε-ι* → *πόλει*.
4. Σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού με την κατάληξη **-ν** (π.χ. *τὴν πόλι-ν*), την

κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη (π.χ. ὦ πόλι) και την αιτιατική του πληθυντικού ὅμοια με την ονομαστική, αναλογικά προς αυτήν (π.χ. αἱ πόλεις – τὰς πόλεις).

5. **τῆς πόλεως – τῶν πόλεων:** Γιατί οι τύποι αυτοί τονίζονται στην προπαραλήγουσα, ενώ η λήγουσα είναι μακρόχρονη; Εδώ οφείλουμε να δώσουμε μια εξήγηση. Είναι γνωστό ότι υπάρχει ένας γενικός τονικός κανόνας που δεν επιτρέπει να τονίζεται η προπαραλήγουσα, όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, όπως τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἀνθρώπου κ.ά.

Η γενική όμως **πόλεως** προήλθε από τον παλαιότερο τύπο **πόλῃος**. Από το **πόλῃος** σχηματίστηκε στην αττική διάλεκτο ο τύπος **πόλεως** με τη λειτουργία του φωνολογικού κανόνα της **αντιμεταχώρησης**, της αντιστροφής δηλαδή του συμπλέγματος **-ῃο-** σε **-εω-**. Αξιοσημείωτο είναι ότι στον τύπο **πόλεως** διατηρήθηκε ο παλαιός τονισμός του **πόλῃος**, παρόλο που η λήγουσα είναι τώρα μακρόχρονη. Τούτο ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι η αντιμεταχώρηση έλαβε χώρα, όταν ο σχετικός μορφολογικός κανόνας του τονισμού είχε παύσει πλέον να ισχύει.

Η γενική του πληθυντικού **πόλεων** τονίστηκε αναλογικά προς τη γενική του ενικού **πόλεως**.

4. Καταληκτικά μονόθεμα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -εύς, -οῦς και -αῦς

Ενικός αριθμός								
Ονομ. Γεν.	ὁ τοῦ	ἰππεὺς ἰππέως	ὁ τοῦ	ἄλιεὺς ἄλιέως και ἄλιῶς	ὁ τοῦ	βοῦς βοός	ἡ τῆς	γρᾱῦς γρᾱός
Δοτ. Αιτ.	τῷ τόν	ἰππεῖ ἰππέα	τῷ τόν	ἄλιεῖ ἄλιέα και ἄλιᾱ	τῷ τόν	βοῖ βοῦν	τῇ τήν	γρᾱῖ γρᾱῦν
Κλητ.	ὦ ῶ	ἰππεῦ	ὦ ῶ	ἄλιεῦ	ὦ ῶ	βοῦ	ῶ ῶ	γρᾱῦ
Πληθυντικός αριθμός								
Ονομ. Γεν.	οἱ τῶν	ἰππεῖς ἰππέων	οἱ τῶν	ἄλιεῖς ἄλιέων και ἄλιῶν	οἱ τῶν	βόες βοῶν	αἱ τῶν	γρᾱῖες γρᾱῶν
Δοτ. Αιτ.	τοῖς τούς	ἰππεῦσι(ν) ἰππέας	τοῖς τούς	ἄλιεῦσι(ν) ἄλιέας και ἄλιᾱς	τοῖς τούς	βουσί(ν) βοῦς	ταῖς τάς	γρᾱυσί(ν) γρᾱῦς
Κλητ.	ὦ ῶ	ἰππεῖς	ὦ ῶ	ἄλιεῖς	ὦ ῶ	βόες	ῶ ῶ	γρᾱῖες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Στα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε **-εύς, -οῦς** και **-αῦς** το **-υ-** του χαράκτῆρα αποβάλλεται πριν από φωνήεν, όπως τοῦ ἱππέ-ως.
2. Σχηματίζουν την κλητική του ενικού όμοια με το θέμα, όπως ὦ ἱππεῦ.
3. Στα φωνηεντόληκτα σε **-εύς** παρατηρούμε ειδικότερα τα εξής:
 - α) Η γενική του ενικού έχει κατάληξη **-ως** (αντί **-ος**), όπως τοῦ ἱππέ-ως.
 - β) Η αιτιατική του πληθυντικού έχει κατάληξη **-ας**, όπως τοὺς ἱππέ-ας.
 - γ) Το **-ε-** που απομένει στο θέμα μετά την αποβολή του **-υ-** συναιρείται με το ακόλουθο **-ε** ή **-ι** των καταλήξεων σε **-ει**, όπως τῶ ἱππέ-ι → ἱππεῖ, οἱ ἱππέ-ες → ἱππεῖς.
 - δ) Όσα φωνηεντόληκτα σε **-εύς** έχουν φωνήεν προ του τελικού **-ε-** του θέματος συνήθως συναιρούν το **ε** τούτο με το επόμενο **-ω** ή **-α** των καταλήξεων (στη γενική και αιτιατική του ενικού και του πληθυντικού), όπως τοῦ ἀλιέ-ως → ἀλιῶς, τὸν ἀλιέ-α → ἀλιᾶ, τῶν ἀλιέ-ων → ἀλιῶν, τοὺς ἀλιέ-ας → ἀλιᾶς.

5. Ακατάληκτα διπλόθεμα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε **-ῶ** (γεν. **-οῦς**)

Ενικός αριθμός					
Ονομ.	ῆ	ῆχῶ		ῆ	Λητῶ
Γεν.	τῆς	ῆχοῦς (από το ῆχό-ος)		τῆς	Λητοῦς
Δοτ.	τῇ	ῆχοϊ (από το ῆχό-ι)		τῇ	Λητοῖ
Αιτ.	τὴν	ῆχῶ (από το ῆχό-α)		τὴν	Λητῶ
Κλητ.	ῶ	ῆχοϊ		ῶ	Λητοῖ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Τα τριτόκλιτα φωνηεντόληκτα αυτά ουσιαστικά κανονικά **έχουν μόνο ενικό αριθμό**· όταν όμως σχηματίζουν και πληθυντικό αριθμό, τότε κλίνονται κατά τη 6^η κλίση (π.χ. ῆ λεχῶ κ.λπ. – πληθ.: αἱ λεχοί, τῶν λεχῶν, ταῖς λεχοῖς, τὰς λεχούς, ῶ λεχοί).
2. Στην αιτιατική οξύνονται, παρὰ το γνωστό κανόνα.
3. Σχηματίζουν την ονομαστική με το ισχυρό θέμα **-ω** χωρίς καμιά κατάληξη.
4. Σχηματίζουν την κλητική με αρχαιότερο θέμα σε **-οι** χωρίς κατάληξη και παίρνουν σ' αυτή περισπωμένη, αναλογικά προς την ομόηχη δοτική (π.χ. τῇ ῆχοϊ – ῶ ῆχοϊ).

1.30. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός			
Ονομ.	ὁ ἥρωας	ἡ κλιτὺς	ἡ δύναμις
Γεν.			
Δοτ.			
Αιτ.	τὸν ἥρωα	τὴν κλιτὺν	τὴν δύναμιν
Κλητ.			
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οἱ ἥρωες	αἱ κλιτύες	αἱ δυνάμεις
Γεν.			
Δοτ.			ταῖς δυνάμεσι(ν)
Αιτ.	τούς ἥρωας		
Κλητ.		ὧ κλιτύες	

1.31. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός				
Ονομ.	ἡ ἀκρόπολις	ὁ πῆχυς	ἡ κρίσις	ἡ πράξις
Γεν.				
Δοτ.			τῇ κρίσει	
Αιτ.	τὴν ἀκρόπολιν			τὴν πράξιν
Κλητ.		ὦ πῆχyu		
Πληθυντικός αριθμός				
Ονομ.	αἱ ἀκροπόλεις	οἱ πῆχεις	αἱ κρίσεις	αἱ πράξεις
Γεν.				τῶν πράξεων
Δοτ.				
Αιτ.	τάς ἀκροπόλεις		τάς κρίσεις	
Κλητ.		ὦ πῆχεις		ὦ πράξεις

1.32. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν:

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίδονται στο τέλος του βιβλίου.

Ενικός αριθμός			
Όνομ.	ὁ ἱερεὺς	ὁ Εὐδοεὺς	ἡ Κλειὼ
Γεν.			
Δοτ.			
Αιτ.	τὸν ἱερέα		
Κλητ.		ὦ Εὐδοεῦ	
Πληθυντικός αριθμός			
Όνομ.	οἱ ἱερεῖς	οἱ Εὐδοεῖς	—
Γεν.			—
Δοτ.			—
Αιτ.	τούς ἱερέας		—
Κλητ.		ὦ Εὐδοεῖς	—

1.33. Στον παρακάτω πίνακα να γράψετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά που δίνονται στη στήλη Α στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

Α	Ίδια πτώση στον άλλο αριθμό	Α	Ίδια πτώση στον άλλο αριθμό
1. ἡρώων	α.	9. γραμματεῖ	θ.
2. δρυὸς	β.	10. λύσεως	ι.
3. πόλεσι	γ.	11. δόσεων	ια.
4. ἄστεως	δ.	12. φύσει	ιβ.
5. βοῦν	ε.	13. φράσιν	ιγ.
6. ὦ γρᾶες	στ.	14. ὕδρεως	ιδ.
7. ὦ βόες	ζ.	15. τάσεων	ιε.
8. βασιλεῖ	η.	16. κουρεὺς	ιστ.

1.34. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των τριτόκλιτων ουσιαστικών που δίνονται σε παρένθεση:

- α. Ἐπεμψε στρατιώτας ὅπως βοηθήσειαν (ἡ πόλις).
- β. Ἐκείνῳ δ' αὕτη ἡ χώρα δῶρον ἐκ (βασιλεὺς) ἐδόθη.
- γ. Ὡστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν περὶ τῆς ἐμῆς (ῥοβίς) οὐ σπουδάζων, ἀλλὰ παίζων.
- δ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, πειθόμενος ἡμῖν τοῖς σοῖς (τροφεὺς) μήτε παῖδας περὶ πλείονος ποιοῦ.

- ε. Τῶν εὖ δεδραμένων (ὑπόμνησις) ποιησόμεθα.
στ. Εἰ μὲν οὖν εἶχον τὴν αὐτὴν (δύναμις), οὐκ ἂν δι' ἐπιστολῆς διελεγόμην, ἀλλὰ παρὼν αὐτὸς παρώξυνον ἂν σε καὶ παρεκάλουν ἐπὶ τὰς (πρᾶξις) ταύτας.

1.35. Γιατί δεν αποβλήθηκε το σ μεταξύ φωνηέντων στον τύπο *ἰχθύσι*;

1.36. Η κλητική ενικού του ουσιαστικού *ἡ ποίησις* είναι:

- α. ὦ ποίησις
β. ὦ ποίησι

1.37. Η γενική πληθυντικού του ονόματος *ὁ Τρῶς* είναι:

- α. τῶν Τρωῶν
β. τῶν Τρώων

1.38. Η κλητική ενικού του ουσιαστικού *ὁ βασιλεὺς* είναι:

- α. ὦ βασιλεὺς
β. ὦ βασιλεῦ
γ. ὦ βασιλέα

1.39. Η αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού *ὁ γραμματεὺς* είναι:

- α. τοὺς γραμματεῖς
β. τοὺς γραμματέας

1.40. Η κλητική ενικού του ουσιαστικού *ἡ ἡχώ* είναι:

- α. ὦ ἡχώ
β. ὦ ἡχοῖ
γ. ὦ ἡχῶς

1.41. Η δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού *ἡ γραῦς* είναι:

- α. ταῖς γρασὶ
β. ταῖς γραυσὶ
γ. ταῖς γραισὶ

β. Δεικτικές αντωνυμίες

Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν αισθητό ή νοητό **δείξιμο**.

Οι δεικτικές αντωνυμίες της α.ε. είναι όλες τρικατάληκτες με τρία γένη και είναι οι ακόλουθες:

1. **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** (= ετούτος, αυτός)
2. **ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο**
3. **ὅδε, ἥδε, τόδε** (= αυτός εδώ, αυτός δα, ο εξής)
4. **τοιόςδε, τοιάδε, τοιόνδε** (= τέτοιου είδους, τέτοιος περίπου)
5. **τοιούτος, τοιαύτη, τοιούτο(ν)** (= τέτοιος)
6. **τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε** (= τόσος στην ηλικία, τόσο μεγάλος, τόσο πολύς)
7. **τηλικούτος, τηλικαύτη, τηλικούτο(ν)** (= τόσο μεγάλος)
8. **τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτο(ν)** (= τόσο μεγάλος)
9. **τοσόςδε, τοσήδε, τοσόνδε** (= τόσος, τόσο πολύς, τόσο μεγάλος).

Κλίση της αντωνυμίας **οὗτος, αὕτη, τοῦτο**

Ενικός αριθμός			
Ονομ.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
Αιτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
Κλητ.	ὦ οὗτος	ὦ αὕτη	—
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αιτ.	τούτους	ταύτας	ταῦτα
Κλητ.	—	—	—

Κλίση της αντωνυμίας **τοιούτος, τοιαύτη, τοιούτο(ν)**

Ενικός αριθμός			
Ονομ.	τοιούτος	τοιαύτη	τοιούτο(ν)
Γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου
Δοτ.	τοιούτῳ	τοιαύτῃ	τοιούτῳ
Αιτ.	τοιούτον	τοιαύτην	τοιούτο(ν)
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	τοιούτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γεν.	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
Δοτ.	τοιούτοις	τοιαύταις	τοιούτοις
Αιτ.	τοιούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Κλίση της αντωνυμίας *ὁδε, ἥδε, τόδε*

Ενικός αριθμός			
Ονομ.	ὁδε	ἥδε	τόδε
Γεν.	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε
Δοτ.	τῷδε	τῇδε	τῷδε
Αιτ.	τόνδε	τήνδε	τόδε
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οἶδε	αἶδε	τάδε
Γεν.	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
Δοτ.	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
Αιτ.	τούσδε	τάσδε	τάδε

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Απ' όλες τις αντωνυμίες, μόνο η δεικτική αντωνυμία **οὗτος** σχηματίζει κλητική του ενικού στο αρσενικό και θηλυκό γένος (: ὦ οὗτος, ὦ αὕτη).
2. Η δεικτική σημασία των δεικτικών αντωνυμιών επιτείνεται κάποτε με την προσθήκη στο τέλος τους του λεγόμενου **δεικτικού -ί οὔτοσι** (= οὗτος -ί). Ο τόνος τότε πέφτει επί του δεικτικού -ί. Αν μάλιστα προ αυτού υπάρχει βραχύ φωνήεν, τότε αυτό αποβάλλεται, όπως **ὀδὶ** (= ὁδε -ί).
3. Η ονομαστική και αιτιατική του ενικού του ουδετέρου των αντωνυμιών **τοιοῦτος, τοσοῦτος** και **τηλικοῦτος** διαφορεῖται, δηλαδή άλλοτε λήγει σε **-ο** και άλλοτε σε **-ον**, όπως *τοσοῦτο* ή *τοσοῦτον*.
4. Η αντωνυμία **ἐκεῖνος, -η, -ο** κλίνεται ως δευτερόκλιτο τρικατάληκτο επίθετο, αλλά χωρίς το τελικό **ν** στην ονομαστική και αιτιατική του ενικού του ουδετέρου.
5. Οι αντωνυμίες **τοιόσδε, τοσόσδε** και **τηλικόσδε** κλίνονται μόνο κατά το πρώτο μέρος τους, με το εγκλιτικό μόριο **δὲ** προσκολλώμενο στο τέλος αυτών.

1.42. Στον παρακάτω πίνακα να γράψετε τις δεικτικές αντωνυμίες που δίνονται στη στήλη Α στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

Α	Ίδια πτώση στον άλλο αριθμό	Α	Ίδια πτώση στον άλλο αριθμό
1. ἥδε	α.	7. ταῖσδε	ζ.
2. ταύτης	β.	8. τόνδε	η.
3. τούτω	γ.	9. τοιούτου	θ.
4. ταύτη	δ.	10. ταύτας	ι.
5. ταῦτα	ε.	11. αὕτη	ια.
6. τοιούτῳ	στ.	12. τοιαύταις	ιβ.

1.43. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πλάγιες πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός				
Γεν.	τῆσδε	ταύτης	τούτου (αρσ.)	τοιαύτης
Δοτ.				
Αιτ.				
Πληθυντικός αριθμός				
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.				

1.44. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των δεικτικών αντωνυμιών που δίνονται σε παρένθεση:

- α. Ἐκ πολλῶν δ' ἂν κατανοήσεις ὅτι δεῖ (οὗτος) τὸν τρόπον πράττειν.
- β. Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω (οὗτος) τὴν σοφίαν.
- γ. (ὁδε) ἡ ἡμέρα τοῖς Ἑλλήσι μεγάλων κακῶν ἄρξει.
- δ. (ἐκεῖνος) τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.
- ε. (οὗτος) οἱ λόγοι οὐ συνάδουσιν ἀλλήλοις.
- στ. Τοὺς ἀγγέλλοντας τὰ (τοιοῦτος) τῆς τόλμης οὐ θαυμάζω.

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

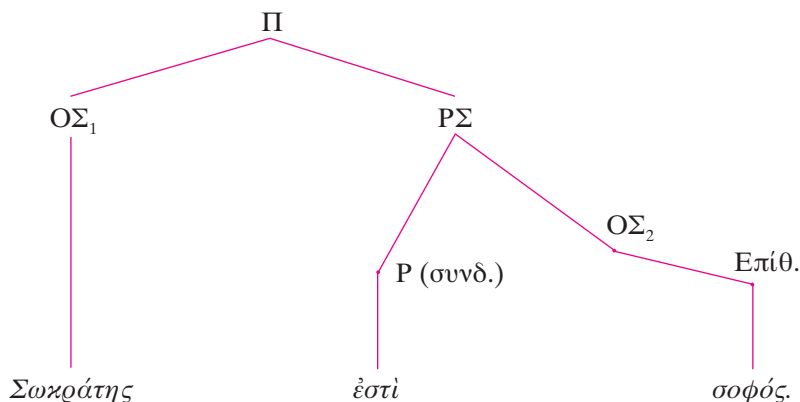
α. Κατηγορούμενο

Το **κατηγορούμενο** είναι κυρίως επίθετο ή ουσιαστικό που αποδίδει με την παρουσία συνδετικού ρήματος μια ιδιότητα ή ένα γνώρισμα στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του συνδετικού ρήματος.

Π.χ. *Σωκράτης ἐστὶ σοφός.*

Το *σοφός* είναι κατηγορούμενο που αποδίδει στο υποκείμενο *Σωκράτης* μια ιδιότητα ή ένα γνώρισμα μέσω του συνδετικού ρήματος *ἐστὶ*. Το κατηγορούμενο το βρίσκουμε ρωτώντας τι λογής (: τι πράγμα) είναι ο Σωκράτης.

Η πρόταση *Σωκράτης ἐστὶ σοφός* μπορεί να απεικονιστεί με το ακόλουθο κλαδικό διάγραμμα:

(όπου Π = πρόταση, ΟΣ = ονοματικό σύνολο, ΡΣ = ρηματικό σύνολο, Ρ = ρήμα, συνδ. = συνδετικό, Επίθ. = επίθετο).

Ποια, όμως, είναι τα συνδετικά ρήματα και γιατί ονομάστηκαν έτσι; **Συνδετικά** λέγονται ορισμένα ρήματα που έχουν συγγενή σημασία προς το ρήμα **εἰμί**. Αυτά **συνδέουν** το υποκείμενο ή το αντικείμενο με το κατηγορούμενο. Τέτοια ρήματα είναι τα ακόλουθα: **ὑπάρχω, γίγνομαι, τυγχάνω, καθίσταμαι, διατελῶ, ἔφυν** (αόρ. δ' του ρ. *φύομαι*) (= υπήρξα από τη φύση μου), **πέφυκα** (πρκ. του ρ. *φύομαι*) (= είμαι από τη φύση μου), **φαίνομαι, λαγχάνω** (= εκλέγομαι με κλήρο), **ἀποδείκνυμαι** (= διορίζομαι), **χειροτονοῦμαι, αἰρούμαι** (= εκλέγω, προτιμώ), **λέγομαι, νομίζομαι, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι κ.ά.**

Είπαμε πιο πάνω ότι το κατηγορούμενο είναι κυρίως επίθετο ή ουσιαστικό. Ως κατηγορούμενο λαμβάνεται και κάθε άλλο μέρος του λόγου και ολόκληρη πρόταση, όταν επέχουν θέση επιθέτου ή ουσιαστικού.

Παραδείγματα:

- *Κῦρος ἦν βασιλεύς.* (το κατηγ. είναι ουσιαστικό)
- *Τοῦτό ἐστιν ἡ ῥητορική.* (το κατηγ. είναι αντωνυμία)
- *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.* (το κατηγ. είναι απαρέμφατο)
- *Φίλιππός ἐστιν ὅ,τι ἂν εἴπη τις.* (το κατηγ. είναι ολόκληρη πρόταση)
- *Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῶν ζώων ἐστί.* (το κατηγ. είναι αριθμητικό)
- *Οὗτός ἐστιν ὁ δράσας.* (το κατηγ. είναι μετοχή)
- *Ἡ ἀγορὰ ἦν πλησίον.* (το κατηγ. είναι επίρρημα)
- *Οἱ ὀπλιταὶ ἦσαν ἀμφὶ τοὺς πεντακοσίους.* (το κατηγ. είναι εμπρόθετος προσδιορισμός· δηλώνει ποσό κατά προσέγγιση [= περίπου πεντακόσιοι])

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Το κατηγορούμενο, αν είναι επίθετο, συμφωνεί κατά γένος, αριθμό και πτώση με το υποκείμενο. Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, τότε συμφωνεί με το υποκείμενο αναγκαστικά κατά πτώση και τυχαία κατά γένος και αριθμό.

Π.χ. *Ὁ ἀνὴρ ἐστιν ἀνδρεῖος.*

Το κατηγορούμενο *ἀνδρεῖος* συμφωνεί με το υποκείμενο *ὁ ἀνὴρ* κατά γένος, αριθμό και πτώση.

Ἡ πόλις φρούριον κατέστη.

Το κατηγορούμενο *φρούριον* συμφωνεί με το υποκείμενο *ἡ πόλις* αναγκαία στην πτώση και τυχαία στον αριθμό.

2. Αν το υποκείμενο είναι **γενική** ή **αφηρημένη έννοια**, τότε το κατηγορούμενο τίθεται συνήθως στο ουδέτερο γένος του επιθέτου και στον ενικό αριθμό, ανεξάρτητα από το γένος και τον αριθμό του υποκειμένου. Στην περίπτωση αυτή μεταφράζουμε το κατηγορούμενο χρησιμοποιώντας και τη λέξη *πράγμα*.

Π.χ. *Πονηρὸν ὁ συκοφάντης.* (= Ο συκοφάντης είναι πράγμα πονηρό.)

Το *πονηρὸν* (: ουδέτερο του επιθέτου *πονηρὸς* στον ενικό αριθμό) είναι κατηγορούμενο στο υποκείμενο *ὁ συκοφάντης* μέσω του ενν. συνδετικού ρήματος *ἐστί*. Το *πονηρὸν* συμφωνεί με το *ὁ συκοφάντης* κατά πτώση και τυχαία κατ' αριθμό.

3. Αν τα υποκείμενα είναι περισσότερα του ενός, έμψυχα και του ίδιου γένους, τότε το κατηγορούμενο τίθεται στον πληθυντικό αριθμό και στο ίδιο γένος με αυτό των υποκειμένων.

Π.χ. *Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Τιμόθεος φίλοι ἦσαν.*

Ἡ Ἑλένη καὶ ἡ Μαρία ἀγαθαὶ εἰσι.

4. Αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα αλλά διαφορετικού γένους, τότε το κατηγορούμενο τίθεται στον πληθυντικό αριθμό και στο επικρατέστερο γένος (το αρσενικό

είναι επικρατέστερο του θηλυκού και του ουδετέρου, το θηλυκό είναι επικρατέστερο του ουδετέρου).

Π.χ. Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ **ἀγαθοί** εἰσι.

Ἡ μήτηρ καὶ τὸ παιδίον **ἀγαθαί** εἰσι.

Ὁ ἀνὴρ καὶ τὸ παιδίον **ἀγαθοί** εἰσι.

5. Αν τα υποκείμενα είναι άψυχα, τότε το (επιθετικό) κατηγορούμενο τίθεται στο ουδέτερο γένος και στον πληθυντικό αριθμό.

Π.χ. Αἰδῶς καὶ φόβος **ἐμφυτα** τοῖς ἀνθρώποις.

6. Αν τα υποκείμενα είναι άλλα έμφυχα και άλλα άψυχα, τότε το (επιθετικό) κατηγορούμενο τίθεται στο γένος των εμψύχων ή στο ουδέτερο γένος.

Π.χ. Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων **κύριοι**.

Δημοκρατία καὶ τύραννος φύσει **πολέμιά** εἰσι.

•• ΑΣΚΗΣΕΙΣ* ••

1.45. Στις παρακάτω προτάσεις να εντοπίσετε τα κατηγορούμενα και να δηλώσετε τον όρο στον οποίο αναφέρονται:

Προτάσεις	Κατηγορούμενο	Αναφέρεται στο
α. Γίγνου εἰς ὀργὴν μὴ ταχύς, ἀλλὰ βραδύς.		
β. Φίλοι καὶ ξένοι ὠνομάζοντο.		
γ. Πάντων δεσπότην ἑαυτὸν πεποίηκεν.		
δ. Περικλέα στρατηγὸν εἵλοντο.		
ε. Σαμίους ἐκτησάμεθα πολεμίους.		
στ. Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθοί εἰσι.		

1.46. Στις παρακάτω προτάσεις να βρείτε τα κατηγορούμενα και να δηλώσετε πώς συμφωνούν με τον όρο στον οποίο αναφέρονται:

Προτάσεις	Κατηγορούμενο	Συμφωνεί
α. Ἀπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἔφυ.		
β. Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν.		
γ. Οἱ Δελφοί εἰσιν πόλις.		

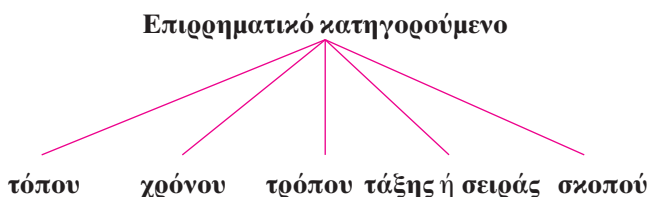
* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

δ. Ζεὺς καὶ Ἄρης θεοὶ ἦσαν.		
ε. Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθοὶ εἰσι.		
στ. Λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ κέραμοι καὶ ξύλα ἀτάκτως ἔρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστι.		

β. Επιρρηματικό κατηγορούμενο

Επιρρηματικό λέγεται το κατηγορούμενο που ισοδυναμεί με επίρρημα και εκφράζει μια επιρρηματική σχέση. Στην περίπτωση αυτή κάθε ρήμα, και ιδιαίτερα αυτό που δηλώνει κίνηση, μπορεί να χρησιμοποιείται ως συνδετικό. Το επιρρηματικό κατηγορούμενο είναι επίθετο και αποδίδεται στο υποκείμενο. Μεταφράζεται κυρίως με επίρρημα ή με επιρρηματική φράση ή με εμπρόθετο προσδιορισμό ή και με το αντίστοιχο επίθετο της νεοελληνικής.

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο δηλώνει **τόπο, χρόνο, τρόπο, τάξη ή σειρά, σκοπό**.

Παραδείγματα:

- Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγοντο ἐκ τῆς Χίου **πελάγιοι** (= πλέοντας στο ανοιχτό πέλαγος· δηλώνει **τόπο**).
- **Τριταῖοι** ἀφίκοντο εἰς Γίγωνα (= τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὴν τρίτη ἡμέρᾳ· δηλώνει **χρόνο**).
- Ἐγὼ σε **ἄσμενος** ἑώρακα (= ἄσμένως, με ευχαρίστηση· δηλώνει **τρόπο**).
- Παρελθὼν **πρῶτος** ἐγὼ παρήνεσα (= πρῶτος κατὰ σειρά· δηλώνει **τάξη ή σειρά**).
- Αἱ νῆες ἦλθον **βοηθοί** (= για βοήθεια, για να βοηθήσουν· δηλώνει **σκοπό**).

1.47. Στις παρακάτω προτάσεις να εντοπίσετε τα επιρρηματικά κατηγορούμενα και να δηλώσετε τη σημασία τους και τον όρο στον οποίο αναφέρονται:

Προτάσεις	Επιρρ. κατηγ.	Σημασία και όρος στον οποίο αναφέρεται
α. Οί στρατιῶται ἐσκήνουν ὑπαίθριοι.		
β. Ἐθελοντῆς ὑπομένει τοὺς πόνους.		
γ. Ὦλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης τάδε.		
δ. Οὐδείς ἐκὼν ἀμαρτάνει.		
ε. Ὁρθριος ἦκεις.		
στ. Ἐπύαξα προτέρᾳ Κύρου ἀφίκετο.		
ζ. Τίνος ἦκετε διδάσκαλοι;		

γ. Προληπτικό κατηγορούμενο

Προληπτικό λέγεται το (επιθετικό) κατηγορούμενο που προκαταβολικά αποδίδει στο υποκείμενο, ή σπανιότερα στο αντικείμενο, μια μελλοντική ιδιότητα ως αποτέλεσμα της ρηματικής ενέργειας, όταν αυτή ολοκληρωθεί. Το προληπτικό κατηγορούμενο τίθεται με ρήματα που σημαίνουν κυρίως εξέλιξη του υποκειμένου προς ένα αποτέλεσμα ή προς κάποια κατάσταση, όπως είναι τα ρήματα **αὐξάνομαι, αἴρωμαι, τρέφομαι, παρᾶσκευάζομαι**. Αποδίδεται στη νεοελληνική με το *ώστε να γίνει, για να γίνει*. Το προληπτικό κατηγορούμενο λέγεται και **κατηγορούμενο του αποτελέσματος** ή **δραχυλογικό κατηγορούμενο**.

Π.χ. Ὡρето τὸ ὕψος τοῦ τείχους **μέγα** (= ώστε να γίνει μεγάλο).
(ν.ε.: Ο Πέτρος σπουδάζει **γιατρός** [= για να γίνει γιατρός].)

1.48. Στις παρακάτω προτάσεις να βρείτε τα προληπτικά κατηγορούμενα και να δηλώσετε πώς μεταφράζονται και σε ποιον όρο αναφέρονται:

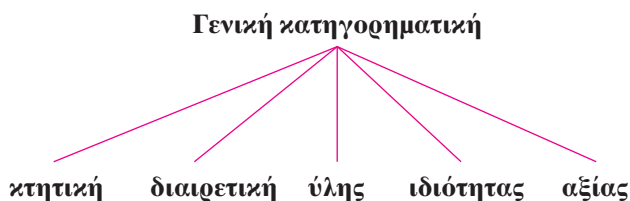
* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Προτάσεις	Πώς μεταφράζεται	Αναφέρεται στο
α. Τὸ Κύρου ὄνομα μέγιστον ἠΰξατο.		
β. Διὰ τούτων Φίλιππος ἤρθη μέγας.		
γ. Ὁ ποταμὸς ἐρρύη μέγας.		
δ. Παρεσκεύασε τὴν πόλιν τοῖς πᾶσιν ἀνταρκεστάτην.		
ε. Χρὴ παῖδας ἐκιδάσκεισθαι σοφούς.		
στ. Τὸν υἱὸν ἢ μήτηρ ἔθρεψε μέγαν.		

δ. Γενική κατηγορηματική

Το κατηγορούμενο πολλές φορές, όταν είναι ουσιαστικό, εκφέρεται με πτώση γενική, η οποία λέγεται **γενική κατηγορηματική**. Με άλλα λόγια, το κατηγορούμενο, όταν είναι ουσιαστικό ή λέξη που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, δεν τίθεται στην πτώση του υποκειμένου ή του αντικειμένου αλλά σε πτώση γενική.

Η γενική κατηγορηματική δηλώνει **κτήση** (: τίνος είναι το πράγμα ή το έργο που δηλώνει το υποκείμενο), **ένα διηρημένο όλον**, μέρος του οποίου είναι το υποκείμενο, **ύλη**, **ιδιότητα**, **αξία**. Η γενική κατηγορηματική, λοιπόν, διακρίνεται στα ακόλουθα είδη:

Παραδείγματα:

- Τὸ πεδίον ἐστὶ **βασιλέως** (= εἶναι κτήμα του βασιλιά, ανήκει στο βασιλιά: γεν. κατηγ. κτητική).
- Ἰπποκράτης ὁδε ἐστὶ **τῶν ἐπιχωρίων** (: οἱ ἐπιχώριοι εἶναι το ὅλον, το σύνολο και ο Ἰπποκράτης εἶναι ἓνα μέρος του συνόλου αυτού: γεν. κατηγ. διαιρετική).
- Ἡ κορηπὶς ἐστὶ **λίθων μεγάλων** (= εἶναι ἀπὸ λίθους, ἔχει γίνεи ἀπὸ λίθους· λίθοι εἶναι το υλικὸ κατασκευῆς της: γεν. κατηγ. της ύλης).
- Θεμιστοκλῆς ἦν **τριάκοντα ἐτῶν** (= τριακοντούτης· δηλώνει την ηλικία, μια δηλαδὴ ιδιότητα του υποκειμένου: γεν. κατηγ. της ιδιότητας).
- Ἡ οἰκία ἐστὶ **ταλάντου** (= ἀξίζει ἓνα τάλαντο: γεν. κατηγ. της αξίας).

1.49. Στις παρακάτω προτάσεις να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις υπάρχουσες γενικές κατηγορηματικές και να τις μεταφράσετε στη ν.ε.:

Προτάσεις	Συντακτικός χαρακτηρισμός της γεν. κατηγ.	Μετάφραση στη ν.ε.
α. Σαλαμὶς ἔστιν Ἀθηναίων.		
β. Σόλων ἦν τῶν ἑπτὰ σοφῶν.		
γ. Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὐρὸς ἔστι πλέθρου.		
δ. Ἀγησίλαος ἀγαθοῦ τρόπου ἔστι.		
ε. Οἱ στέφανοι ἦσαν ῥόδων.		
στ. Ἡ οἰκία ἔστι εἴκοσι μῶν.		

Ζ. Λεξιλογικά – σημασιολογικά

α. Ομόρριζες λέξεις της νεοελληνικής από το ρ. πλέω

απλές

πλοίο, πλωτός, πλωτήρας, πλευστός, πλους, πλεύσιμος, πλεύση, πλοιάριο, πλεούμενο

σύνθετες

διαπλέω, διάπλους, αποπλέω, απόπλους, εκπλέω, έκπλους, καταπλέω, κατάπλους, παρ-
ραπλέω, παράπλους, περιπλέω, περίπλους, επιπλέω, συμπλέω, πλοηγός, πλοίαρχος,
πλοήγηση, πλοιοκτησία, ατμοπλοϊκός, ατμόπλοιο, ποταμόπλοιο, διαστημόπλοιο, κρου-
αζιερόπλοιο, ταχύπλοος, ακτοπλοϊκός, ναυσιπλοΐα, ακτοπλοΐα, πλοιοκτήτης, ατμο-
πλοΐα, ιστιοπλοΐα

* Η απάντηση στην Άσκηση βρίσκεται στο τέλος του διδλίου.

1.50. Να δώσετε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και να γράψετε για καθεμιά από αυτές μία φράση στη ν.ε.:

Λέξεις	Σημασία	Φράση στη ν.ε.
ακτοπλοΐα		
ατμοπλοΐα		
ατμοπλοϊκός		
ταχύπλοο		
καταπλέω		
διαπλέω		
κατάπλους		

1.51. επιπλέω, ποταμόπλοιο, απόπλους: Να δώσετε τη σημασία των παραπάνω λέξεων και να γράψετε για καθεμιά από αυτές τουλάχιστο μία πρόταση στη ν.ε.

1.52. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων της ν.ε. που είναι ομόρριζες με το αρχαίο ρ. **πλέω**:

- α. Είχε μεγάλη κακοκαιρία και απαγορεύτηκε ο των πλοίων.
- β. Ο φελλός στο νερό.
- γ. Το πλοίο αυτό από τον Πειραιά για την Κρήτη.
- δ. Οι λαθρομετανάστες ξέφυγαν με σκάφος.

1.53. Να βρείτε με ποιες λέξεις, ομόρριζες με το αρχαίο ρ. **πλέω**, αντιστοιχούν τα παρακάτω ερμηνεύματα:

- α. Η έξοδος πλοίου από το λιμάνι →
- β. Η είσοδος πλοίου στο λιμάνι →
- γ. Ο ιδιοκτήτης πλοίων →
- δ. Ο κυβερνήτης του πλοίου →
- ε. Πλέω παράλληλα ή κοντά σε κάτι →
- στ. Πλέω γύρω από κάτι →

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.54. Συνώνυμο της λέξης *έκπλους* είναι η λέξη:

- α. διάπλους
- β. πλους
- γ. κατάπλους
- δ. απόπλους

1.55. Αντώνυμο του ρ. *αποπλέω* είναι το:

- α. παραπλέω
- β. καταπλέω
- γ. περιπλέω
- δ. διαπλέω

β. Ποικίλα λεξιλογικά – σημασιολογικά

• • ΑΣΚΗΣΕΙΣ* • •

1.56. Να μεταφράσετε τις παρακάτω φράσεις της α.ε. στη ν.ε.:

α.ε.	ν.ε.
1. ἄγω καὶ φέρω	α.
2. ὑπάρχω τῆς ὕδρευς	β.
3. τὰναντία γινώσκω	γ.
4. μέλει μοί τινος	δ.
5. εὖ λέγω τινά	ε.
6. εὖ ἀκούω ὑπό τινος	στ.
7. ἀνδρός ἐστιν	ζ.

1.57. Να μεταφράσετε τις παρακάτω φράσεις της α.ε. στη ν.ε.:

α.ε.	ν.ε.
1. ἕω τι χαίρειν	α.
2. περι ἑλάττονος ποιούμεαι τι	β.
3. θεοὺς ἄγω	γ.

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίδονται στο τέλος του βιβλίου.

4. ὥς ἔπος εἰπεῖν	δ.
5. φέρ' εἰπέ δή μοι	ε.
6. τίθεμαί τινα ἐν τιμῇ	στ.

1.58. Για τα ρήματα της α.ε. που δίνονται στη στήλη Α να γράψετε συνώνυμα στην α.ε.:

Α	Συνώνυμα στην α.ε.
πίμπρημι (= καίω)	
ποιέω -ῶ	
φημι	
χαίρω	
σημαίνω	

Η. Μικρά κείμενα με ασκήσεις για εμπέδωση

α. ΚΕΙΜΕΝΟ (Ίσοκρ., Κατὰ σοφιστῶν §2)

Οἶμαι γὰρ ἅπασιν εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ μέλλοντα προγιγνώσκειν οὐ τῆς ἡμετέρας φύσεώς ἐστιν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχουμε ταύτης τῆς φρονήσεως, ὥσθ' Ὅμηρος ὁ μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ δόξαν εἰληφώς καὶ τοὺς θεοὺς πεποίηκεν ἔστιν ὅτε δουλευομένους ὑπὲρ αὐτῶν, οὐ τὴν ἐκείνων γνώμην εἰδὼς ἀλλ' ἡμῖν ἐνδείξασθαι βουλόμενος, ὅτι τοῖς ἀνθρώποις ἐν τοῦτο τῶν ἀδυνάτων ἐστίν.

Μετάφραση

Νομίζω λοιπόν πως σ' όλους είναι φανερό ότι δεν είναι στη φύση μας να γνωρίζουμε εκ των προτέρων τα μέλλοντα, αλλά τόσο πολύ απέχουμε απ' αυτή τη σκέψη, ώστε ο Όμηρος, που έχει δοξαστεί πάρα πολύ για τη σοφία του, έχει παραστήσει στην ποίησή του μερικές φορές ακόμη και τους θεούς να σκέπτονται γι' αυτά, όχι γιατί γνώριζε τη σκέψη τους, αλλά γιατί ήθελε να δείξει σε μας ότι για τους ανθρώπους αυτό είναι ένα από τα αδύνατα (: ένα απ' αυτά που δεν είναι δυνατό να κατορθωθούν).

1.59. Στον παρακάτω πίνακα να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός				
Ονομ.	ή φύσις	ή φρόνησις	αὕτη	ἐκεῖνος
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.	τὴν φύσιν			
Κλητ.		ὦ φρόνησι		—
Πληθυντικός αριθμός				
Ονομ.	αἱ φύσεις	αἱ φρονήσεις	αὗται	ἐκεῖνοι
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.	τάς φύσεις			ἐκείνους
Κλητ.		ὦ φρονήσεις	—	—

1.60. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει χρονική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων που δίνονται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
εἶναι					
ἀπέχομεν					
				εἰληφώς	
			ἐνδείξασθαι		
				πεποίηκε(ν)	

1.61. Στον παρακάτω πίνακα να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τους όρους του κειμένου που δίνονται στη στήλη Α:

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δίδονται στο τέλος του βιβλίου.

A	Συντακτικός χαρακτηρισμός
φύσεως	
τῆς ἡμετέρας	
τῆς φρονήσεως	
ὁ εἰληφὼς	
εἰδὼς	
ἡμῖν	
τῶν ἀδυνάτων	

β. ΚΕΙΜΕΝΟ (Ξενοφ., Κύρ. Ἀνάβ. 2, 1, 16)

Ἐγὼ σε, ὦ Φαλίνε, ἄσμενος ἐόρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σύ τε γὰρ Ἕλλην εἶ καὶ ἡμεῖς τοσοῦτοι ὄντες ὅσους σὺ ὀρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις.

Μετάφραση

Φαλίνε, ἐγὼ σε εἶδα με ευχαρίστηση (: με χαρά), καὶ νομίζω πως (με χαρά σε εἶδαν) καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι· γιατί καὶ συ Ἕλληνας εἶσαι καὶ εμεῖς που εἴμαστε τόσοι πολλοὶ ὅσους εσύ βλέπεις (εἴμαστε Ἕλληνες)· καὶ ἐπειδὴ ὁρискόμαστε σε τέτοιες (δύσκολες) περιστάσεις, σε συμβουλευόμαστε (: ζητούμε τὴ συμβουλή σου) τι πρέπει νὰ κάνουμε σχετικὰ με αὐτὰ που λες.

• • ΑΣΚΗΣΕΙΣ* • •

1.62. Στον παρακάτω πίνακα νὰ συμπληρώσετε τὶς πτώσεις που λείπουν:

Ενικός αριθμός				
Ονομ.	ὁ Ἕλλην	τὸ πρᾶγμα	ἐγὼ	ὁ
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.	τὸν Ἕλληνα	τὸ πρᾶγμα		
Κλητ.			—	—

* Οἱ ἀπαντήσεις στὶς Ασκήσεις δορискονται στο τέλος του βιβλίου.

Πληθυντικός αριθμός				
Ονομ.	οἱ Ἕλληνες	τὰ πράγματα	ἡμεῖς	ἃ
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.	τοὺς Ἕλληνας	τὰ πράγματα	ἡμᾶς	ἃ
Κλητ.	ὦ Ἕλληνες		–	–

1.63. τοσοῦτοι, τοιούτοις: Να γίνει γραμματική αναγνώριση των τύπων αυτών.

1.64. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει χρονική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων που δίνονται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
οἶμαι					
ὄντες					
ὄρᾱς					
ποιεῖν					
λέγεις					

1.65. τί χροή ποιεῖν: Να χαρακτηριστεί συντακτικώς η πρόταση αυτή.

1.66. Στον παρακάτω πίνακα να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τους όρους του κειμένου που δίνονται στη στήλη Α:

Α	Συντακτικός χαρακτηρισμός
ὦ Φαλῖνε	
ἄσμενος	
Ἕλληνα	
τοσοῦτοι	
ἐν πράγμασι	
περὶ ὧν	

γ. ΚΕΙΜΕΝΟ (Ίσοκρ., Πρὸς Δημόν. §50)

Ζεὺς Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας, ὥς οἱ μῦθοι λέγουσι καὶ πάντες πιστεύουσι, τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησε, τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις ἐκόλασεν.

Οἷς δεῖ παραδείγμασι χρωμένους ὀρέγεσθαι τῆς καλοκαγαθίας, καὶ μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐμμένειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ δέλτιστα μανθάνειν.

Μετάφραση

Ο Δίας μολονότι γέννησε τον Ηρακλή και τον Τάνταλο (: μολονότι είχε ως παιδιά τον Ηρακλή και τον Τάνταλο), όπως οι μύθοι λένε και όλοι πιστεύουν, τον ένα για την αρετή του τον έκανε αθάνατο, τον άλλο όμως για την κακία του τον τιμώρησε με τις πιο μεγάλες τιμωρίες.

Αυτά λοιπόν έχοντας ως παραδείγματα πρέπει να επιθυμείς την ευγένεια της ψυχής και να μένεις σταθερός όχι μόνο σ' όσα έχουν λεχθεί από εμάς, αλλά και να προσπαθείς να μαθαίνεις τα πιο καλά έργα των ποιητών.

•• ΑΣΚΗΣΕΙΣ* ••

1.67. ταῖς μεγίσταις, τὰ δέλτιστα: Να γίνει γραμματική αναγνώριση των τύπων αυτών και να γραφούν όλα τα παραθετικά τους στην ονομαστική του ενικού και στα τρία γένη.

1.68. χρωμένους: Να κλιθεί ο ενεστώτας στην οριστική και στην προστακτική.

1.69. Στον παρακάτω πίνακα να γίνει χρονική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων που δίνονται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
			ἐκόλασε(ν)		
χρωμένους					
ἐμμένειν					
μανθάνειν					

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις δρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.70. Στον παρακάτω πίνακα να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τους όρους του κειμένου που δίνονται στη στήλη Α:

Α	Συντακτικός χαρακτηρισμός
τὸν μὲν	
ἀθάνατον	
διὰ τὴν κακίαν	
οἷς	
παραδείγμασι	
ὀρέγεσθαι	